

КАРЕЛ ЧАПЕК

КАСОВАТА БЕЛЕЖКА

Превод от чешки: Светомир Иванчев, Григор Ленков, 1966

chitanka.info

Тази топла августовска вечер на Стрелецкия остров беше пълно с народ; затова на Минка и нейния Пепа не им оставаше нищо друго, освен да седнат на една маса, където вече седеше някакъв господин с дебели и тъжни мустаци.

— Може ли — каза Пепа; мъжът само кимна с глава. (Този пък тип, помисли си Минка, откъде се намери да седне на нашата маса!) Първото нещо, което направи тя, бе да седне с жест на истинска херцогиня на стола, който Пепа предварително избърса с носната си кърпичка. Второто, което последва веднага, бе да извади пудриерата си и леко да напудри носа си, току-виж, лъснал в тая горещина. И както си вадеше пудриерата, от чантичката ѝ изпадна някакво измачкано листче. Господинът с мустаците се наведе и вдигна листчето.

— Приберете си това, госпожице — мрачно каза той.

Минка се изчерви най-напред за това, че я заговори непознат мъж, после, защото се ядоса, задето беше се изчервила.

— Благодаря — каза тя и се обърна към Пепа: „Това е касовата бележка от магазина, където си купувах чорапи“.

— Точно така — каза меланхолично мъжът. — Вие, госпожице, дори и не подозирате за какво може да ви послужи това.

Пепа сметна за свой кавалерски дълг да се намеси.

— Не разбирам защо трябва да се събират такива глупави хартийки — каза той, без да погледне мъжа. — Само ни пълнят джобовете.

— Няма значение — забеляза мъжът с мустаците. — Понякога това струва много повече от... от не знам какво.

Минкиното лице придоби хладно изражение. (Този тип сега ще има да ни се меси в разговора; боже, защо не седнахме на друго място!) Пепа реши да сложи край на всичко това.

— Повече от какво? — каза враждебно той и смирищи вежди. (Колко му прилича, помисли си Минка.)

— Ами... искам да кажа, че тези дреболии са много ценни като следа — изръмжа полицаят и добави вместо формално представяне: „Впрочем аз съм Соучек от полицията, ако сте чували? Тъкмо имахме подобен случай — каза той и махна с ръка. — Човек дори не знае какво носи в джоба си.“

— Какъв случай? — не можа да се сдържи Пепа. (Минка улови погледа на младежа от съседната маса. „Чакай, Пепа, ще видиш как

се говори с други хора!“)

— Ами с жената, дето я намерихме в Розтили — каза мъжът с мустасите и се приготви да замълчи.

В Минка пламна неочеквано любопитство най-вече заради това, че ставаше дума за жена.

— С каква жена? — попита тя.

— Ами с тази, дето я намериха неотдавна — промърмори уклончиво господин Соучек от полицията и някак стеснително изрови от джоба си една цигара. И тук се случи нещо просто неочеквано. Пепа бръкна бързо в джоба си, щракна своята запалка и я поднесе към господина.

— Благодаря ви — каза господин Соучек, видимо трогнат и поласкан. — Ами жетвари бяха намерили женски труп в ръжта между Розтили и Кърч — обясни той, показвайки по този начин своето благоразположение.

— Аз нищо не знам за това — каза Минка, като изблеши очи. — Пепа, помниш ли, като бяхме в Кърч? — И какво ѝ се е случило на тая жена?

— Удушена — сухо отговори господин Соучек. — Въжето още беше на шията ѝ. Аз няма да разправям пред госпожицата как изглеждаше; можете да си представите — през юли — и след като е лежала там почти два месеца. — Господин Соучек изхвърли с отвращение дима. — Нямате представа как ужасно изглежда човек в такъв вид. Къде ти, и майка му не би го познала. Пък и тези мухи — господин Соучек завъртя меланхолично глава. — Госпожице, махне ли се веднъж кожата на човека — край на красотата. Но да му установиш самоличността, това е истинска мъка, разбирате ли? Докато има нос и очи, все ще може да се познае, но след като тялото е лежало повече от месец на слънце...

— Все пак трябва да е имало никакви инициали по облеклото — забеляза компетентно Пепа.

— Какви ти инициали — промърмори господин Соучек. — Господине, неомъжените момичета не слагат никакви инициали на бельото си, защото си казват, какво пък, нали скоро ще се оженят. Тази жена нямаше никакви инициали, м-да!

— А каква беше на възраст? — интересуващо се Минка съчувственно.

— Около двадесет и пет годишна — каза докторът. — Нали знаете, това личи по зъбите и други там работи. А според дрехите, можеше да бъде работничка или слугиня, но по-скоро слугиня, защото ризата ѝ приличаше на селска. И после, ако беше работничка, все щяха да я потърсят, работничките обикновено се задържат дълго на едно място или в една квартира. Но такава една слугиня смени ли веднъж мястото, вече никой не се интересува за нея. Тя, слугинската, е една много объркана работа, нали? Затова и ние си казахме, сигурно е слугиня, щом като два месеца никой не я е потърсил. Но най-важното беше бележката.

— Каква бележка? — попита живо Пепа, който чувствуваше, че е роден за детектив, канадски трапер, корабен капитан или нещо от този род. И лицето му придоби съсредоточен и енергичен израз, като че ли беше станал вече такъв.

— Ето каква е работата — каза Соучек, като поглеждаше замислено към земята. — У нея не се намери абсолютно нищо. Този, който бе извършил престъплението, беше задигнал всичко, което можеше да има никаква цена. Само в лявата си ръка тя още държеше откъснатата дръжка на чантичката си, а самата чантичка без дръжката се намери малко по-нататък в ръжта. Той е искал, разбира се, да ѝ издърпа чантичката, но като се е откъснала дръжката, за него вече тя е нямала никаква цена и той я е захвърлил в ръжта. Но преди това извадил всичко от нея, нали разбирате? Само в една от гънките останало трамвайно билетче от седмицата и касова бележка от някакъв магазин за порцеланови изделия, за петдесет и пет крони. Нищо повече не намерихме в нея.

— А въжето на шията ѝ — каза Пепа. — От него трябваше да тръгнете!

Господин Соучек тръсна глава.

— Това беше никакво парче от въже за пране, все едно нищо. Ние нямахме почти нищо освен трамвайното билетче и бележката. Разбира се, dadoхме съобщение във вестниците, че е намерен женски труп, на възраст около двадесет и пет години, сива пола и раирана блуза и молехме, ако някоя слугиня е отсъствувала около два месеца, да се съобщи за това в полицията. Получихме над сто донесения, нали знаете през май слугините най-много сменят местата си, никой не знае защо. После се оказа, че това са напълно ненужни данни. Но колко

работка отваря едно такова разследване — каза господин Соучек меланхолично. — Ако една такава патка, която е работила в Дейвице, се открие после във Вършовице или в Коширже, господине, това значи човек да си изгуби цял ден в тичане. А накрая всичко излиза напразно. Глупавата дрънкалка се оказва жива, че отгоре на това се и подиграва с теб... Слушайте какво хубаво парче свирят сега — забеляза той с удоволствие в този миг, като поклаща глава в такта на Вагнеровите Валкюри, в които оркестърът на острова влагаше всичката си сила. — Каква е тъжна, а? Аз обичам тъжната музика. Затова не изпускам голямо погребение, освен това аз съм и по джебчиите.

— Но убиецът все трябва да е оставил никакви следи — забеляза Пепа.

— Виждате ли ей там онова конте? — рече господин Соучек с оживление. — Той е по касичките в черквите. Много ми се ще да знам какво търси тук. Не, убиецът не беше оставил никакви следи. Слушайте, когато се намери убито момиче, главата си давам, че това го е направил любовникът му. Така става обикновено — каза замислено той. — Вие не обръщайте внимание, госпожице. Ние лесно ще намерим кой я е утрепал, но преди това трябва да разберем коя е тя. В това беше и цялата мъчнотия, я.

— Да си дойдем на думата — каза неуверено Пепа, — все пак полицията нали си има различни методи?

— Разбира се — унило се съгласи господин Соучек. — Такива методи например, като да търсиш зърнце булгур в чувал с леща. Знаете ли какво търпение е нужно в тая работа, господине? Вижте, аз обичам да чета детективски романи, дето са пълни с всевъзможни микроскопи и други такива работи. Но какво ще ти помогне в случая микроскопът? Освен ако искаш да погледаш семейното щастие на някой тълст червей как отива на разходка с малките си червейчета. Извинявайте, госпожице. Мен винаги ме хваща яд, когато чуя да се говори за методи. Знаете ли, тази работа не е като да четеш роман и предварително да знаеш какво може да се случи. Това повече ми прилича на такова нещо: пъхнат ти един роман в ръцете и ти кажат: „Хайде, господин Соучек, прочетете това дума по дума и където откриете думата «макар», отбележете страницата.“ Ето такова нещо е и нашата работа. Тук вече няма да ти помогнат никакви методи, никаква находчивост. Трябва да четеш и да четеш, докато разбереш накрая, че в книгата няма нито

едно „макар“. Или, което е все едно, да хукнеш по цяла Прага, да установяваш местожителството на цял билок Андулки или Марженки, за да откриеш по детективски, че нито една от тях не е убита. Ей за това би трябало да се напише нещо — забеляза недоволно той, — а не за откраднатия гердан на Савската царица. Защото това, господине, си струва трудът.

— Е, а как постъпихте в края на краищата? — попита Пепа, предварително убеден, че той би постъпил иначе.

— Как постъпихме ли? — повтори господин Соучек замислено.
— Все трябаше да се започне отнякъде, нали така? Първо, ние разполагахме с трамвайното билетче от седмицата. Сега да допуснем, че това момиче — ако наистина е било слугиня — е служело някъде наблизо край тази линия. Това може и да не е така, възможно е тя да е пътувала по тази линия случайно. Но нещо все трябва да се приеме за начало, за да може изобщо да се почне, нали така? Само че седмицата върви почти през цяла Прага, от Бржевнов през Мала страна и Нове Место чак до Жижков. Но това си е така, няма как. После налице беше касовата бележка. От нея можеше да се установи само това, че преди известно време момичето е купило някои неща от един магазин за порцеланови изделия.

— И там си спомниха за нея, нали? — почти извика Минка.

— Какво ви прихваща, госпожице — промърмори господин Соучек. — От къде на къде ще я помнят. Но доктор Мейзлик, нашият инспектор, ходи да пита там какво може да се купи за петдесет и пет крони. „Различни неща — отговорили му, — зависи от броя на покупките. Но точно за петдесет и пет крони може да се купи една английска каничка за чай за един човек“. „Дайте ми една — казал нашият доктор, — но да е някоя бракувана, та да не струва толкова.“

Повика ме след това господин инспекторът и казва:

— Погледнете, Соучек, тук има нещо за вас. Да допуснем, че момичето е било слугиня. Слугините непрекъснато чупят разни работи. И когато се случи за трети път да счупи някой предмет, тогава вече госпожата казва: „Ти, глупачке, ще отидеш сега да го купиш и ще си го платиш“. В такъв случай именно момичето отива и купува само един предмет, и то тъкмо онзи, който е счупила. А за петдесет и пет крони не може да се купи нещо друго освен кана за чай за един човек. „Ама това е безобразно скъпо“ — викам му аз. А той: „Така е, драги.

Първо, с това се обяснява защо слугинята е запазила бележката. За нея това са били много пари и вероятно тя се е надявала, че все някога госпожата ще ѝ ги върне. Второ, погледнете добре: това е кана за чай само за един човек. Следователно нашето момиче е слугувало у някой самотен човек или пък господарката му е имала такъв квартирант самотник, който си е носел в тази кана закуската. А това ще е била някоя госпожица, един мъж едва ли би си дал парите за такава скъпа и хубава кана, нали така. Мъжете обикновено не забелязват от какво ядат. А най-вероятно е това да е била някоя самотна госпожица, те, тия кокони, когато са на квартира, страшно много обичат да си имат нещо свое, затова си и купуват такива ненужно скъпи вещи.“

— Това е истина — възклика Минка. — И аз си имам такава хубава ваза, Пепа.

— Виждате ли — каза господин Соучек. — Но касовата бележка едва ли я пазите. След това господин инспекторът ми казва: „Сега, Соучек, да погадаем нататък. Всичко е много съмнително, но все трябва да се започне отнякъде. Разсъдете сам — едно лице, което хвърля петдесет и пет крони за една кана за чай, не може да живее на Жижков. (Тук господин докторът имаше предвид линията на седмицата, т.e. трамвайнния билет.) Във вътрешността на Прага наемателите са малко, а в Мала Страна живеят само такива, дето пият кафе. Аз се ориентирах към частта, която се намира между Храдчани и Дейвице, още повече че седмицата минава там. Бих казал дори — добави той, — че госпожица, която пие чай от такава английска каничка, не може да живее на друго място освен в някоя къща с градинка. Знаете ли, Соучек, това е такава една английска мода!“ — Разбирате ли, на нашия доктор Мейзлик понякога му идват такива едни смахнати идеи. — „Хайде, Соучек — казва той, — вземете каничката и поразпитайте из тая част на града дали някъде не живее под наем някоя такава префърцуна гостожица. Ако се окаже, че тя има точно такава каничка, попитайте я дали хазайката ѝ не е имала слугиня, която да е напуснала през май. По дяволите, това е твърде несигурна следа, но може да се опита. Хайде вървете, старче, това вече е ваш случай!“

Да ви кажа правото, аз не обичам такива гатанки. Все пак свестният детектив не е нито гадател по звездите, нито ясновидец. Детективът не бива да философствува много. Понякога случайно ще

попадне на истинската следа, но случайността не е чиста работа. Виж, трамвайният билет и каничката за чай поне са нещо, което се вижда. А всичко останало е само... плод на въображението — каза господин Соучек, срамувайки се сякаш да употреби такава умна дума. — Подкарах аз работата, както си знам. Отидох на мястото и от къща на къща започнах да показвам каничката и да разпитвам имат ли си и те такава. И представете си: когато стигнах до 47 номер, слугинята там ми казва: „Ой, същата каничка я има госпожицата, дето живее у нашата госпожа!“ Отидох да разпитам госпожата. Тя беше някаква генералша вдовица и даваше две стаи под наем на някакви госпожици. Едната от тях, някоя си госпожица Якоубкова, учителка по английски, имаше буквально същата каничка. „Госпожа — казвам, — да сте имали слугиня, която да си е отишла от вас през месец май?“ — „Имах — казва тя, — викахме и Маржка, но как ѝ беше второто име, вече не помня.“ — „А да е счупила тя някаква каничка на квартирантката ви?“ — „Счупи веднъж — казва госпожата — и трябваше да ѝ купи нова. Но, за бога, откъде знаете това?“ — „Ние, госпожо, всичко знаем.“

Сега вече всичко тръгна леко; най-напред открих слугинята, с която Маржка е другарувала — всяка слугиня си има една приятелка, на която казва всичко. От нея разбрах, че момичето се наречало Мария Паржизкова от Држевич. Мене, разбира се, най-много ме интересуваше с кого тази Маржка е ходела. Ходела била с някой си Франта. Що за птица е този Франта, приятелката ѝ не знаеше, но си спомни, че веднъж била с тях двамата в „Едем“, а там друг един лъскач извикал на Франта: „Здрасти, Ферда!“ — Ферда значи се падна на колегата Фриба. Той е голям специалист по прокорите и веднага каза: „Франта, сиреч Ферда, е само Кроутил от Коширже, но той в действителност се казва Пастиржик. Да отида да го прибера, господин инспектор, но трябва да бъдем двама.“ — Отидох и аз, макар че това не беше моя работа. Слипахме го у приятелката му. Поиска да стреля, негодникът. С него се зае инспекторът Матичка. Какво прави, какво струва той, никой не знае, но след шестнадесет часа той Франта или, с други думи, Пастиржик, си призна всичко: как удушил в ръжта Мария Паржизкова и задигнал няколкото стотарки, които представлявали слугинската ѝ заплата. Лъгал я, че щял да се ожени за нея. „Ама това всички го правят“ — мрачно добави той.

Минка се затресе:

— Пепа — въздъхна тя. — Това е страшно!

— Вече не е — сериозно произнесе господин Соучек от полицията. — Страшното беше тогава, когато стояхме над нея в онази нива и не намерихме нищо друго освен касовата бележка и трамвайното билетче. Такива нищо и никакви хартийки — но ето че отмъстихме за нещастната девойка. Та, казвам, господине, човек нищо, нищо не бива да хвърля. И най-незначителното нещо може да се окаже следа или да послужи за доказателство. Така е, господине, човек дори не знае кое в джоба му е по-важно.

Минка гледаше смяяно, с насълзени очи. И ето, очите ѝ се обръщат всеотдайно към Пепа, а от влажната ѝ длан изпада омачканата касова бележка, която през цялото време беше стискала нервно. Пепа не видя това, понеже се беше зазяпал в звездите, но господин Соучек от полицията видя, всичко забеляза и се усмихна тъжно и разбиращо.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.